

GYŐREI ZSOLT

Modern hangvételűnek szánt töprengés arról: miként leszünk mindinkább itthon itt e világban s egyre kevésbé otthon az égben

Régen tűz volt, volt régen víz, föld volt régen, régen volt levegő, és ez a négy elem az őket tágitó döbrent ámulattal telítve szült pirosposztság, kövér jambusokat e földre. Egészes, komplett elemek voltak ezek a görög égbolt kékje alatt, még nem undorította és sápasztotta őket sok görbe, szűk és bűdös fél-elem. Még élt tudás a hívés helyett. Különbség? A tudás bármit beér, a hit pedig bármivel beéri. Csak az hisz, aki kevés tudni. Ott tudták a mennyet — minek hitték volna? Előrenéztek, így menekedtek meg a felfelé pislogás görcsétől, mely előbb-utóbb a gerincre is kihat.

Nincs mese: valahogy el kellett jutni idáig, ahol nincs mese. Ahol minden egész eltörött. Kattogó kérdőjelekkel és szigorú csóváival a fejnek lövetik az élet és valóság, kinek dajkás mellein tejtestvérnek indult világ és ember. A világ aztán valahogy eltévedt, Ábel a rengetegben, s bizony, mintha mind kajánabbul keresnénk. Persze lehet, hogy már kiszúrtuk őt valahol a sűrűben. És persze lehet az is, hogy nem a világról van szó, hanem a nyelvről, aminek szenilitását mi sem bizonyítja jobban, mint az a bárgyú jámborság, ahogyan engedi, hogy őt használva mondjunk le róla. De az sem kizárt, hogy ő röhög rajtunk.

De azért meggondolandó, hogy nincsenek jambusok, és nincs miben megkapaszkodni. Fáradt kornak fáradt irodalmát miként magyarázni? Adva van egyfelől az irodalom, és eszköze, a nyelv, ha gondoljuk, folyamatok. És a pohár eltörik, s kihull a fog, a ruha szétszakad, s gyöngül a szem, elvész a kulcs, a gomb, fakul a kedv, a gyertya fogyva fogy, s lassúbb a vér, a lámpa lezuhan, s a szív megáll. A folyamatok egyik legfontosabb attribútuma, hogy olyanok, mint akármelyik kedd: dél után valahogy maguktól hajlanak alkonyatba, hogy aztán kihunyjanak egy fekete percben és sűrűknél egy forradalmár, kreatív kakas elrikoltsa a szerdát. Ami szép és jó, csak hogy ül benne a vasárnap és az azon túli mérhetetlenség és tudhatatlanság. Vasárnap éjszaka volna? Furcsa viszketés, hogy mégsem örök, ami tovább tart, mint mi. Legyek generációi nőttek fel a meggyőződésben, hogy én örökké élek, és lélekben — fizikailag meggátol az a fránya anatómia — kész vagyok kezét szorítani azzal a döbrent léggyel, amelyik majd meghalni lát. Mi van, ha csakugyan ilyen légynek dobott ki a föld? Akkor jaj nekem és neked, jaj, jaj nekünk.

Adva van másfelől a külső valóság, amin persze mit értek? Talán benyomásaimnak eredetét. Emiatt is való aggódni, csak tudni kéne, mely aggódásunk az igazi. Kevés autósztroda épült a kilátás miatt. Nem arra van már az élet, hogy időzni lehessen benne. Lebonyolítani, mindent mindig lebonyolítani — sosem semmit leegyszerűsíteni. Egyszer le kéne ülni olvasni egy autópályára — hogy el ne üssenek, előzőleg gondosan gigantikus autósmozivá alakítani. Mert rohanás rohan most egy úton, szívet-lelket maratón — mennyi még a negyvenkettő? Vagy a hét... Átkozott Ahasvérus mindahányunk, úz minket valami, vén-vén diákok, tovább-

tovább, tán a hasvírus, tán a Mammon, tán csak az elán? Nem koncentrálnak az életre, amikor az reszketegen inni kér, és ha megfeszülünk, megfeszítjük, aztán szép, új világ átká hull reánk, ahol végre koncentrálhatunk, külön e célra létesített táborokban, mi, örök zsidók. Ahol nem fog más rímnak számítani, mint a 734911829 és 379481129. Szép kilátások. Lehet, hogy az autósstrádákat mégis a kilátás miatt építették?

Két test ég tehát a bokorban, és csak az egyik a kos. Vagy másként szólva két farkas les Piroskára — talán ikrek is, sőt talán sziámiak, talán macskák. Vagy az egyik maga Piroška. Szegény öreg Piroška, aki nagy néha kísétál nosztalgiázni az erdőbe. Jó kérdés — legalább is nekem tetszik. Békében vénült hát meg irodalom és nyelv, használta el lassan és jól valahány eszközét, mondta el jól és lassan valahány szavát, mfg elapadt bágyadt-hunyászkodón? Vagy toronynak épült ez a pár ezer év, amely alól zavart halandzsával széled sok tétova báb el? Szóval félre kell tenni a felvilágosodott valláskritikát, és felfelé nézni. Látni olykor pici függőleges pöcköket némely tisztán mosolygó valaki fején — óriás szúnyognak nézhetné valaki, vagy csapnak, amin a gőz, a düh és szégyen elpárologhat. Pedig nem az, hanem pedig kanóc, ami húsvéti gyertyavilágra vár ott a fejeken. Őrzők vigyáznak a strázsán. Ha már meghalt a tudás, marad a hit, hogy feltámad.

Nem szégyellem, ha kitalálom, mit kellene tenni, és ellennék boldogan. Beszéljünk az impotenciáról tükrében az önszuggesszióknak. Sosem leszek képes felemelni ötszáz kilót vagy ágyba bújni Kim Basingerrel (akinek vezetékeve a megtestesült nomen est omen), főleg a kettőt együtt nem. Egyszerűen azért nem, mert nem hiszem, hogy képes vagyok rá. És törődöm a nehézségekkel. És agyonnyomnak. Lehet, hogy csakugyan auditív kommunikációs sémák rendszerévé vált a nyelv, amit különféle alkalmakkor úgy öltünk fel, mint megfelelő öltözéket. De az emberben makacsul megmarad furdalni a szkepszis, hogy ha nem lesz belőle szobor, abban azért nem mindig a kő a hibás. És nem is a véső. És még az sem tesz túl jót a beteg állapotának, hogy senki nem gyógyítani akarja, hanem minden orvosa egy új bajának felfedezésére vágyik, amit aztán majd róla neveznek el. Az ügy érdekében aztán a konfliktum olykor elszorítja a beteg pulzusát, a kísérletek miatt pár rövid pillanatra megállítja a szívét, vattát töm az orrába, befogja a száját és húzza a haját, miközben szomorúan, csüggedően és részvétellel hümmög és rázza a fejét. Metanyelvbe fulladt a tárgynyelv.

Marad még a középkorból — a legvallásosabb időszakból — idecitált ciklikus világszemlélet. Világok jönnek, mennek, minden alkonyat új hajnalba ér, aztán hány hét a világ, te bolond? Lehet, hogy aki saját végét féli, fél a világvégetől?

Azt hiszem, ez marad tanulságul, ez a kérdés: lineáris vagy ciklikus? Nem tudom. Kénytelen vagyok hinni. Különben egyszerű csapok a kanócok, engem pedig halálra gázolnak egy fontos sztrádán könyvvel a kezemben, ami valljuk be, nem volna jó. Tekintve, hogy miért gázol el száguldva, ha azt se tudja, hova megy?